

BEWARE OF SCHIPHOL RARITIES

Ruud Vlek

Bovenstaande weergave van de gang van zaken rond de tweemaalige overwintering van een Rotskruiper *Tichodroma muraria (nepalensis?)* te Amsterdam nopen mij tot het rechtzetten van een aantal beweringen en onjuistheden, voordat deze weer een eigen leven gaan leiden. Hoewel het niet zinvol is over en weer persoonlijke verwijten te maken, bevestigt Van der Laan mijn vaststelling dat de CDNA zelf geen enkele actieve moeite heeft gedaan om de haar al zeer vroeg gedane mededeling over de ontsnapping van Rotskruipers op Schiphol snel en effectief te verifiëren. Reeds tijdens de eerste overwintering van de vogel, vroeg in 1990, was dit verhaal bekend bij diverse personen werkzaam op het Zoölogisch Museum en bij leden van het DBA-bestuur. Toen is in plaats van het te verifiëren, de mededeling afgedaan met verschillende niet ter zake doende argumenten: de inspecteurs der Algemene Inspectie Dienst (AID) zouden sowieso over onvoldoende soortenkennis beschikken (Gierzwaluw 33, 3: 111, 1995). Door toptwitchers wier voornaamste drijfveer het is een nieuwe soort aan hun levenslijst toe te voegen, betekende de mededeling een directe bedreiging voor hun ambitie zo snel mogelijk de magische mijlpaal van 400 in Nederland waargenomen soorten te halen. Nu zijn binnen het CDNA bij uitstek de personen geconcentreerd die in hoge mate door zulke kwantitatieve motieven gedreven worden (vgl. Club van 450 i.o.). Een actieve naspeuring en documentatie van ongewenste ontsnappingsgevallen is daardoor eenvoudig niet in het belang van de meerderheid van de CDNA. Daarnaast is er omslachtig recherche-werk voor nodig om een onprettige mededeling te achterhalen, niet iets waar een zeldzaamheden-fanaat voor warm loopt (bij uitzondering: R. Bouwman m.b.t. Jufferkraan, na onkritische aanvaarding als 'eerste geval' door de CDNA; vgl. DB 13, 3: 82). Het ontmaskeren van een zeer gewenste nieuwe soort voor de Nederlandse lijst maakt je in deze kringen niet populair.

Onder deze omstandigheden bleef de mededeling geruime tijd liggen, en is er geen enkele poging ondernomen om de zaak terstond te verifiëren, laat staan dat naspeuringen 'steevast' doodliepen omdat de AID-ers zo

bang waren voor juridische aanklachten. Niet op aandringen van de CDNA, maar veeleer met haar actieve desinteresse en openlijke weersin (i.h.b. van enige zeer betrokken commissieleden) ben ik zelf pogingen in het werk gaan stellen om iets naders over de achtergronden van dit verhaal te weten te komen. Van enige actieve poging daartoe van de zijde van de CDNA zelf weet Van der Laan geen mededeling te doen.

Mijn eerste poging liep vast in de anonieme bureaucratie van het AID-hoofdkantoor te Alphen aan den Rijn, waar de centrale geen gedetailleerd zicht heeft op de ervaringen van haar buitendienst-medewerkers. Pas bij een hernieuwde poging in het kader van de bijwerking van de Amsterdamse Checklist 1995 lukte het vrij gemakkelijk via de AID-burelen op Schiphol de betrokken inspecteurs op het spoor te komen. Nu is het juist dat hun documentatie niet voldoet aan de strenge criteria die de CDNA rond beschrijvingen van dwaalgasten van waarnemers vereist.

De brieven die ik van de twee betrokken ambtenaren ontving dateren van ruim vijf jaar na het gebeuren (22-10-95 en 6-3-96, in archief VWGA én CDNA). Omdat documentatie over transporten niet zolang bewaard wordt, en ook moeilijk terug te vinden is stoelen hun verklaringen dus op hun geheugen. Het geheugen der AID-ers steunt echter, in tegenstelling tot de geveinsde of werkelijke onwetendheid van de CDNA in dezen, mede op jarenlange kennis van en ervaring met de massieve handel en doorvoer van tropisch gevogelte op Schiphol. *"Het gehele jaar door worden er grote aantallen zangvogels in Nederland ingevoerd, zowel uit Azië, Afrika en de Amerika's."* *"Toendertijd kwamen er dagelijks zendingen uit Hongkong binnen"*, zo schrijven de beide AID-inspecteurs. *"Voor ons als controleurs was het een sport om juist uit die zendingen de door de Vogelwet beschermde soorten te halen. Dat vereist nauwkeurige determinatie. (...) Dat er in die zendingen zulke vogels ook zaten was niet vreemd. Het gezegde, wat een gek er voor geeft, gaat ook voor dit soort zendingen op. De meest vreemde vogels werden meegestuurd, zelfs de zeer moeilijk te houden ijsvogels."* Contra de CDNA-argumentatie stelt een hunner: *"De argumenten die men aanvoert zoals (onze gebrekkige) soortenkennis en (dat de betreffende) soort moeilijk te vangen (is) gaan niet op. Elke vogel is namelijk te vangen en wat de soortenkennis aangaat moet ik toch zeggen dat deze heel behoorlijk is. Dit wordt telkens onderschreven door 2e determinatie van deskundigen zoals Roselaar waar dan*

blijkt dat de AID het bij het juiste eind had." (A. Ros in litt, okt. 1995).

Ondanks dat het om geheugenreconstructie gaat, is het zinvol om het ontsnappingsverhaal uit eerste bron weer te geven, omdat dit in allerlei latere versies aangedikt en verbasterd is geraakt met interpretaties en toevoegingen uit derde en vierde hand. De betrokken inspecteur schrijft: *"Vaak kregen wij van de expeditie door welke zendingen wanneer binnenkwamen. Na controle van het KLM-dierenhotel werd ook meestal buiten gekeken. Daar stonden dan de blauwe vervoerskarretjes met vaak de zending er nog in. Bij één van die controles bleek dat bij het openen van zo'n vervoerskar de kisten niet goed dicht zaten. Er vlogen zover mijn herinnering gaat, een stuk of zes vogels uit. Na het karretje dicht gemaakt te hebben werd de KLM gewaarschuwd. De kisten werden in het dierenhotel weer gemaakt en de ontsnapte zich nog in het karretje bevindende vogels erin gedaan. Later heb ik aan de hand van de boeken en de factuur vast kunnen stellen dat het om de Rotskruiper ging."* (G.J. van Dalen, in litt, maart 1996; archief VWGA).

Natuurlijk heeft een inspecteur van kooivogels geen verrekijker om, noch zijn veldgids op zak. En natuurlijk ontbreekt zo'n in de rariteitenlectuur veelvuldig te lezen formulering als *"Onmiddellijk zag ik dat het hier een Lachmeeuw betrof"*, of *"Terstond bemerkte ik dat de vogel in het mistnet een Raddes Boszanger was"* of iets soortgelijks. Determinatieboeken zijn er voor de dommen, het achteraf via boeken of een factuur een Rotskruiper determineren is natuurlijk not done.

Dus is de verwarring met de Aziatische Waterroodstaart snel gemaakt, concludeert CDNA-voorzitter Van der Laan. De suggestie uit de derde of vierde versie van het ontsnappingsverhaal, dat (alle) vogelhandelaren de Aziatische Waterroodstaart 'Rotskruiper' noemen (med. M. Berlijn) is inmiddels omgebouwd tot *'grotere kans'* dat ontsnapte Waterroodstaarten voor Rotskruiper werden aangezien. Maar enige zekerheid hieromtrent, of enige plausibiliteit met betrekking tot deze *'grotere kans'* (waarom groter?, op grond van import-gegevens?) heeft de CDNA ten ene male niet. Deze suggestie uit de vierde en vijfde hand is argumentatief niet sterk.

In mijn samenvatting van het CDNA-oordeel pro de wilde status van de Amsterdamse Rotskruiper heb ik er op willen wijzen dat de CDNA-redenaties tegen het ontsnappingsverhaal geen zelfstandige en onderling logische argumentatie bevat om omgekeerd tot de wilde status ervan te

besluiten. Hier valt de CDNA op haar laatste verdedigingslinie terug, namelijk op het uitgangspunt dat zolang het tegendeel niet bewezen is elke dwaalgast in principe als wilde vogel dient te worden beschouwd.

In 1985 heeft de CDNA bij haar herziening van de Nederlandse avifaunistische lijst daarentegen zeer hoge documentatie-vereisten aangelegd, in het bijzonder tegenover soorten waarvan slechts eenmalige gevallen bekend waren (Van IJzendoorn & De Heer, Limosa 1985, 2). Nu behoort de Rotskruiper mede tot deze lijst van zogenaamde 'hapax'-soorten, waarvan slechts één Nederlands geval bekend is. Het betreft hier dus een vogelsoort die in Nederland een extreme zeldzaamheid is, van de zelfde orde als de Kraagtrap bij Zeist (1850), de Bandijsvogel te De Steeg (1899), de Arendbuiser van Buiksloot (1905), de Monniksgier van Wamel (1948) en nog zo'n 35 andere unica. Toendertijd stelde de CDNA de eis dat dergelijke gevallen boven elke twijfel gedocumenteerd dienen te zijn, en zoniet van de Nederlandse Lijst moeten worden afgevoerd. Deze hoge eis voor nieuwe soorten op de Nederlandse lijst is sindsdien weer verlaten, zoals blijkt uit de huidige ongelimiteerde split-range (het verheffen van regionale vormen tot afzonderlijke soorten) en de toelating van diverse dubieuze gevallen (Ross' Gans, Huiskraai).

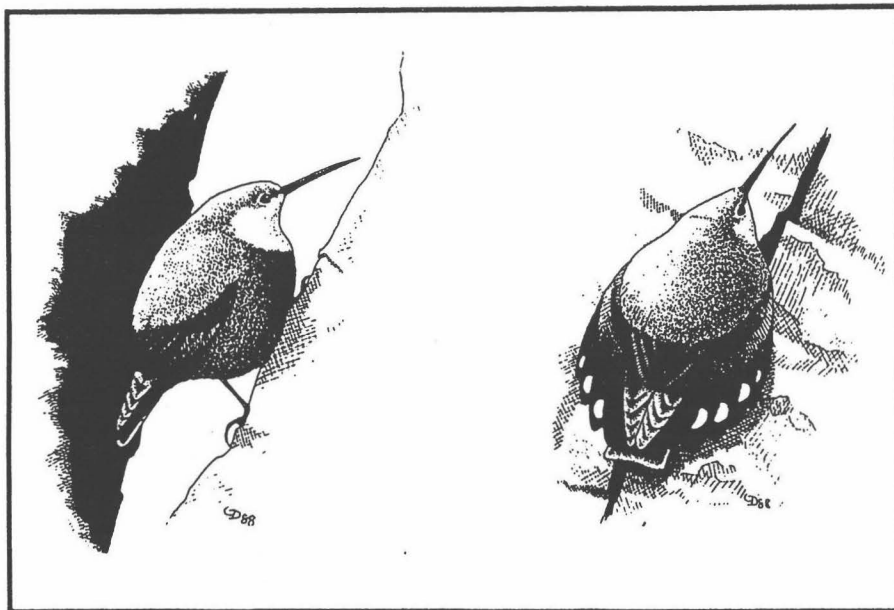
Meer in overeenstemming met de verdedigingslijn die CDNA-voorzitter Van der Laan nu kiest, om het geval *'het voordeel van de twijfel'* te geven (een on-CDNA -achtige concessie), zou het zijn deze onzekerheid omtrent het mogelijke escape-karakter van bepaalde unica (Harlekijneend 1982, alle mannetjes Bruinkopgors, Spotlijster 1988) onder te brengen in een aparte categorie van soorten, waarvan de wildheid onzeker is, inclusief ship- en airplane-assisted gevallen (Barbarijse Valk, aug. 1930 Amsterdam, Grijs Junco 1962 Rotterdam, Witkruingors 1981 te Spaarndam, Indigogors 1989 Amsterdam-Watergraafsmeer, Huiskraai te Hoek van Holland 1994; van de zeer pelagische Bulwers Stormvogel is niet alleen het geval van Europoort 1993 maar waarschijnlijk ook dat op de West plaat 1995 van een schip afkomstig). De CDNA is één van de weinige zeldzaamhedencommissies die nog uitgaat van het eenvoudige onderscheid tussen *'aanvaard'* en *'niet aanvaardbaar'*, en geen categorie van onzekere gevallen hanteert zoals de D-categorie van de Engelse zeldzaamhedencommissies BBRC en BOURC.

Ooit stuitten de Engelse ornithologen op het verschijnsel van de zoge-

naamde '*Hastings-rarities*', een hoge concentratie van extreme zeldzaamheden rond de Engelse plaats Hastings, die naar vermoeden allemaal waren ingevoerd (vgl. *Br. Birds* aug. 1962, Vogeljaar 1962, 6).

Amsterdam kent inmiddels zijn '*Schiphol-rarities*': twee (!) Vale Lijsters in het Amsterdamse Bos april 1977, Mongoolse Leeuwerik bij de Schiphol-Kaagbaan maart 1980, Indische Scharrelaar Amsterdamse Bos juli 1976, en zeer waarschijnlijk ook de Rotskruiper. Wie de appendix van exotica in de Amsterdamse Checklist 1995 naloopt (*Gierzwaluw* 33, 3: 140-141) bemerkt dat zulke gevallen zich bij herhaling voordoen in een kring rond Schiphol (Roodstaartlijstergaai Slotervaart 1990, Shamalijster Osdorp 1991, Huiskraai Schiphol zomer 1994), zoals vroeger rond de Amsterdamse haven (Kaapse Stormvogel Sloterdijk ±1806, Barbarijse Valk in de Haarlemmerhouttuinen 1930, Stormvogeltje aan de Binnenkant 1881 en Zeeburgerkade 1947, Spotlijster Sloterdijk 1965).

Dus: Beware of the Schiphol-rarities.

Rotskruiper (*Tichodroma muraria*), Poulseur, Luik, januari 1989 Wallcreeper, January 1988 (Gerald Driessens).